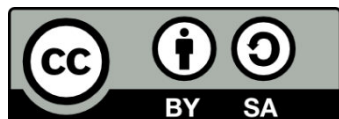

Αγιολογία - Εορτολογία

Ενότητα 2: Τα αγιολογικά κείμενα. Ειδολογική κατάταξη: Ι.

Συμεών Πασχαλίδης

Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Τα αγιολογικά κείμενα. Ειδολογική κατάταξη: I

Βίοι Αγίων [1]

- ◆ Το σημαντικότερο ίσως είδος της αγιολογικής γραμματείας: *Βίος ή Βίος και πολιτεία...*
- ◆ Εμφανίζονται από τον 4^ο αιώνα τόσο στο χώρο του αστικού (Βίος Μ. Κωνσταντίνου) όσο και, κυρίως, του μοναχικού χριστιανισμού (Βίου Μ. Αντωνίου).
- ◆ Επιδράσεις από θύραθεν βιογραφικά κείμενα (;): Πλουτάρχου, Βίοι Παράλληλοι, Βίος Πυθαγόρα, Φιλοσόφων Βίοι του Διογένη Λαέρτιου.
- ◆ Συνδυασμός του ιστορικού και του διδακτικού χαρακτήρα των κειμένων.
- ◆ Προσθήκη του μεταφυσικού στοιχείου (θαύματα, αποκαλύψεις, οράσεις).

Βίοι Αγίων [2]

- ◆ Πρότυπο για τους μοναστικούς Βίους αποτελεί ο Βίος του Μ. Αντωνίου, γραμμένος από τον Μ. Αθανάσιο.
- ◆ Ιδιαίτερα αγαπητά κείμενα στο χριστιανικό κοινό.
- ◆ Εμφανίζουν μεγάλο ενδιαφέρον για τους ιστορικούς, φιλολόγους, κοινωνιολόγους κ.ά.
- ◆ Ακολουθείται συνήθως η εξής σειρά:
 - ✦ Προοίμιο.
 - ✦ Πατρίδα, οικογένεια, καταγωγή.
 - ✦ Ζωή, πνευματικοί αγώνες, αρετές.
 - ✦ Θάνατος, θαύματα.
 - ✦ Συγκρίσεις.
 - ✦ Επίλογος.

Εγκώμια

- ◆ Ένα από τα επικρατέστερα είδη της αγιολογικής γραμματείας.
- ◆ Εντάσσονται στο χώρο της εκκλ. Ρητορικής.
- ◆ Λειτουργούν με βάση τους κανόνες της θύραθεν ρητορικής (Μένανδρος ρήτωρ, Θέων ο ρήτωρ κ.ά).
- ◆ Πρότυπα οι Ομιλίες των μεγάλων Πατέρων του 4^{ου} και 5^{ου} αιώνα (Μ. Βασιλείου, Γρηγορίου Θεολόγου, Ιωάννου Χρυσοστόμου, Βασιλείου Σελευκείας κ.ά).
- ◆ Ποικίλη θεματική (δεσποτικές και θεομητορικές εορτές, μνήμες Αγίων, γεγονότων).
- ◆ Συνδυασμός επιδεικτικής ρητορικής και διδακτικού στοιχείου.

Συναξάρια

- ◆ Σύντομα ή εκτενέστερα αφηγηματικά κείμενα, σε μορφή υπομνήματος, τα οποία διαβάζονταν στις λειτουργικές συνάξεις (λατ. Legenda – Synaxaria).
- ◆ Το μοναδικό «εν χρήσει» λειτουργικό αγιολογικό κείμενο: Σώζεται στην Ακολουθία του Όρθρου, μεταξύ της ΣΤ΄ και Ζ΄ Ωδής του Κανόνα.
- ◆ Συναξάριο της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως (10^{ος} αι.).
- ◆ Συναξαριστής των δώδεκα μηνών του ενιαυτού του αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτη.
- ◆ Ενίοτε ο όρος Συναξάριον διαφοροποιείται (π.χ. Συναξάριον της Ευεργέτιδος = Τυπικόν).

Μηνολόγια [1]

- ◆ Στενή σχέση με τα Συναξάρια.
 - ✧ Διάκριση από τα Μηναία (υμνογραφικές λειτουργικές συλλογές).
- ◆ Συλλογές που περιλαμβάνουν συναξαριακά υπομνήματα, αλλά και εκτνή αγιολογικά κείμενα (Μαρτύρια, Βίους, Διηγήσεις) που συνήθως επιγράφονται ως Υπομνήματα, πάντοτε σε μηνολογιακή διάταξη.
 - Θεόδωρος Στουδίτης, Επιστολή (αρ. 2) στον Πλάτωνα ηγούμενο της μονής Σακκουδίου: *«ἐγένετό μοι γὰρ πολλῶν ἔντευξις μαρτυρίων ἐν δώδεκα δέλτοις ἀπογεγραμμένων, ὥστε παταχθῆναι τὴν καρδίαν καὶ μηδὲ τολμᾶν λέγειν ὅτι ἔπαθόν τι διὰ Χριστόν»*.

Μηνολόγια [2]

- ◆ Σημαντικότερο το Μηνολόγιο του Συμεών Μεταφραστή (β' μισό 10^{ου} αι.).
 - ✧ Συμεών ο Μεταφραστής (β' μισό 10^{ου} αι.): διαπρεπής λόγιος και αξιωματούχος της βυζαντινής αυλής (πηγή το σχετικό Εγκώμιο του Μιχαήλ Ψελλού τον 11^ο αι.).
 - ✧ Συνδυάζει τη μηνολογική συλλεκτική τάση του 9^{ου} και 10^{ου} αι. με τη «μετάφραση» των αγιολογικών κειμένων.
 - ✧ Ατελής μορφή.«Δημοσίευση» του Μεταφραστικού Μηνολογίου από τον 11^ο αιώνα (μετά το τέλος της βασιλείας του Βασιλείου Β'). Λειτουργική παρουσία του στα κείμενα της Μονής Ευεργέτιδος.
 - ✧ Εκδεδομένα περί τα 40 κείμενα. Πολλά ανέκδοτα ακόμη.
 - ✧ Παραδίδεται εν όλω ή εν μέρει σε περίπου 700 χφφ.

Μηνολόγια [3]

- ◆ Κυρίαρχα στη χειρόγραφη παράδοση τα αυτοκρατορικά Μηνολόγια.
 - ✧ Μηνολόγιο Βασιλείου Β' (κώδ. Vat. Gr. 1613).
 - ✧ Εκδεδομένο στον τόμο 117 της PG (Σεπτ.-Φεβρ.).
 - ✧ Παραλλαγή του Συναξαρίου Κωνσταντινουπόλεως
 - ✧ Περιλαμβάνει 430 μικρογραφίες εξαιρετικής ποιότητας.

Μηνολόγια [4]

- ◆ Άλλα αυτοκρατορικά Μηνολόγια.
 - ✧ Αυτοκρατορικό Μηνολόγιο Α (η Μηνολόγιο του Β. Latyšen): περιλαμβάνει κείμενα για τους μήνες Φεβρουάριο-Μάρτιο και Ιούνιο-Αύγουστο.
 - ✧ Αυτοκρατορικό Μηνολόγιο Β': Μηνολόγιο που περιέχεται στον κώδικα Κουτλουμουσίου 23.
- ◆ Έμμετρα Μηνολόγια ή Συναξάρια:
 - ✧ Χριστοφόρου Μυτιληναίου.
 - ✧ Θεοδώρου Προδρόμου.
 - ✧ Μοναχών Σεργίου, Μιχαήλ και Αρσενίου.

Αποφθέγματα Πατέρων – Γεροντικά [1]

- ◆ Ανθολόγια ασκητικού περιεχομένου με ανεκδοτολογικού χαρακτήρα διηγήσεις, διαλόγους και θαυμαστά γεγονότα από τη ζωή των ασκητών της ερήμου.
- ◆ Επιγράφονται: Αποφθέγματα Πατέρων, Παράδεισος Πατέρων, Πατερικόν, Γεροντικόν (ή Μητερικόν), Ιστορία κλπ.
- ◆ Σχέση με γραμματαλογικά είδη της θύραθεν γραμματείας: Γνωμικά (όπως οι Γνώμαι του Μενάνδρου, Παροιμίες, Αφορισμοί, Στοχασμοί).

Αποφθέγματα Πατέρων – Γεροντικά [2]

- ◆ Εμφανίζονται από τον 4^ο αιώνα ως προφορικές διηγήσεις στην Αίγυπτο. Περίοδος ακμής 5^ος-7^ος αι.
- ◆ Απώλεια της αυθεντικότητας λόγω της ενίσχυσης των κεντρικών δομών της εκκλησιαστικής διοίκησης.
- ◆ Ενασχόληση των μοναχών με δογματικά ζητήματα.
- ◆ Δεν αποτελούν οργανωμένο σύστημα χριστιανικής ηθικής. Διατυπώνονται με απλή γλώσσα και με τρόπο πρόσφορο για απομνημόνευση.
- ◆ Αντικατάστασή τους με την πάροδο του χρόνου με νέες σύμμεικτες ασκητικοαγιολογικές συλλογές (Ευεργετινός)

Αποφθέγματα Πατέρων – Γεροντικά [3]

◆ Είδη Αποφθεγμάτων:

- ✧ Ανώνυμη.
- ✧ Αλφαβητική (από το Α [Αντώνιος] μέχρι το Ω [Ώρ]).
- ✧ Θεματική ή Συστηματική:
 - Τὰ δὲ κεφάλαιά ἐστι τὰ ὑποτεταγμένα.
 - Παραίνεσις ἁγίων πατέρων εἰς προκοπὴν τελειότητος.
 - Ὅτι δεῖ τὴν ἡσυχίαν πάσῃ σπουδῇ μεταδιώκειν.
 - Περὶ κατανύξεως.
 - Περὶ ἐγκρατείας, καὶ οὐ μόνον ἐπὶ βρωμάτων ταύτην παραληπτέον, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν τῆς ψυχῆς κινήματων.

Αποφθέγματα Πατέρων – Γεροντικά [4]

- Διηγήματα διάφορα πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ἐκ τῆς πορνείας ἐπανισταμένων ἡμῖν πολέμων.
 - Περὶ ἀκτημοσύνης, ἐν ᾧ ὅτι δεῖ καὶ τὴν πλεονεξίαν φυλάττεσθαι.
 - Διηγήματα διάφορα πρὸς ὑπομονὴν καὶ ἀνδρείαν ἡμᾶς ἀλείφοντα.
 - Περὶ τοῦ μηδὲν ποιεῖν πρὸς ἐπίδειξιν.
- ◆ Παρεμφερεῖς οἱ Ψυχωφελεῖς Διηγήσεις (Narrationes animae utiles).
- ✧ Συνήθως ἀρχικὰ τὸ Απόφθεγμα συνιστοῦσε τὴν κατάληξιν μιᾶς Ψυχωφελούς Διηγήσεως.

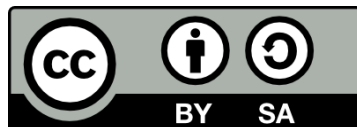
Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Συμεών Πασχαλίδης. «Αγιολογία - Εορτολογία. Τα αγιολογικά κείμενα. Ειδολογική κατάταξη: Ι». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS362/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

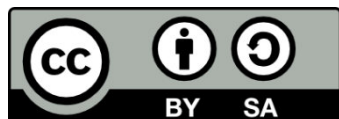
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Δημοσθένης Κακλαμάνος.
Θεσσαλονίκη, 21.6.2015.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

